

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора

Грозного Ігоря Сергійовича

на дисертаційну роботу

Безчасного Олексія Увіналійовича «Управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств», представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

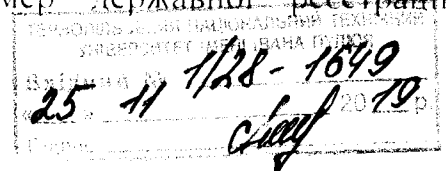
АКТУАЛЬНІСТЬ ОБРАНОЇ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ПЛАНАМИ, ТЕМАМИ

На сучасному етапі розвитку світової економіки більшість країн знаходяться в умовах трансформації економіки. Багато які з підприємств опинились у кризовому стані, оскільки для управління комунікаційними процесами підприємств використовували методи, що не відповідають ринковим перетворенням. Все це свідчить про те, що складність налагодження комунікаційних процесів створює домінуючий вплив на процеси функціонування та розвитку вітчизняних підприємств.

Необхідність вирішення питань підвищення ефективності розвитку промислових підприємств за рахунок управління комунікаціями завжди висувалося на перше місце при організації забезпечення виробництва, змінювалися лише способи і інструменти здійснення виробничих процесів.

У зв'язку з цим все більшої актуальності набуває моніторинг основних тенденцій змін в економіці України та формування зважених, адекватних цим змінам атракторів подальшого розвитку підприємств. Актуальність обраного наукового напрямку підтверджено тим, що за цією тематикою працювали лауреати Нобелівської премії: Д. Б'юкенен, С. Кузнець, Г. Саймон, Р. Фріш, Т. Сарджет.

На користь наукової вагомості та актуальності дисертаційної роботи свідчить відповідність тематики дослідження науково-дослідній роботі ПВНЗ «Європейський університет» за темою «Управління якістю розвитку в умовах системних дисбалансів» (номер державної реєстрації 0114U005433), де автором запропоновано науково-методичний підхід до вдосконалення комунікацій в умовах розвитку промислового підприємства; ВНЗ «Київський університет ринкових відносин» за темою «Підвищення ефективності формування та використання підприємствами фінансових ресурсів засобами фінансової логістики» (номер державної реєстрації 0116U007410), у рамках якої автором розроблено концепцію управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств; Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя за темою «Інноваційні, безпекові та ресурсні засади управління підприємствами в умовах економічних реформ виробничої та соціогуманітарної сфер» (номер державної реєстрації

0117U004676), де автором запропоновано науково-методичний підхід до контролю стабільності комунікаційних каналів при управлінні розвитком промислових підприємств.

СТУПІНЬ ОБГРУНТОВАНOSTI НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ, ЇХ ДОСТОВІРНІСТЬ І НАУКОВА НОВИЗНА

Представлені в дисертації теоретичні положення, науково-методичні розробки, практичні рекомендації та загальні висновки викладені у логічній послідовності, відображають причинно-наслідкові зв'язки між різними частинами дослідження і забезпечують досягнення поставлених у роботі цілей і вирішення окреслених задач. Наукові результати отримані з використанням сукупності загальнонаукових та прикладних методів пізнання і досліджень, таких як: діалектичного пізнання, дедукції та індукції; морфологічного аналізу; абстрактно-логічного підходу; статистичного аналізу та функціонального синтезу; ситуаційного, системного, синергетичного та ієрархічного підходів; таксономічний та вербальний; економіко-математичного моделювання та динамічного програмування; експериментальний метод.

Використання вище наведених методів дозволило Безчасному О.У. зробити авторський внесок у розвиток науково-методичного забезпечення теорії та практики управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств.

Отримані дисертантом наукові результати докладно обґрунтовані в дисертаційному дослідженні. З наукових праць, виданих у співавторстві, використано тільки ті результати, які отримано автором особисто.

Вірогідність теоретичних положень, висновків та рекомендацій дисертації підтверджується використанням широкого спектру літературних джерел з проблем дослідження, опрацюванням чинних нормативно-правових актів, інформаційно-аналітичних матеріалів, первинної документації промислових підприємств України, даних бухгалтерської та оперативної звітності машинобудівних підприємств України, експертних думок фахівців галузі, статистичних даних Державної служби статистики України.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження, наукових положень та рекомендацій дисертанта підтверджено їх апробацією та схваленням на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

СТРУКТУРА ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ТА ЗМІСТ ЇЇ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Безчасним О.У. чітко визначено предмет та об'єкт дисертаційної роботи, сформульовано мету та завдання дослідження.

Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації

становить 426 сторінок і містить 38 рисунків та 55 таблиці, список використаних джерел налічує 309 найменувань та 5 додатків.

У першому розділі «Теоретико-методологічні положення управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств», автором розвинуто понятійний апарат із теорії розвитку та теорії управління комунікаціями (с. 40-61); розвинуто методологічні підходи до управління комунікаційними процесами на промислових підприємствах (с. 69-75); розвинуто систему комунікацій промислового підприємства на базі сукупності взаємопов'язаних підсистем (75-83), досліджено підходи до організації комунікаційного аудиту на промислових підприємствах в процесі їх розвитку (с. 84-104).

У другому розділі «Тенденції та проблеми управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств» автором проаналізовано діяльності промислових підприємств та проведено діагностику їх стану (с. 108-126); проаналізовано динаміку та тенденції розвитку вітчизняного машинобудування (с. 127-150); визначено проблеми функціонування систем управління комунікаціями промислових підприємств (с. 151-161).

У третьому розділі «Методологічні засади управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств» автором досліджено методологічні підходи до управління комунікаціями на промислових підприємствах в процесі їх розвитку (с. 165-177); удосконалено функціональний підхід до побудови системи організаційних комунікацій на промисловому підприємстві при впровадженні проектів розвитку (с. 178-195); розроблено концепцію управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств (с. 195-214).

Четвертий розділ дисертаційної роботи «Синтез методів формування системи управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств» удосконалено модель оцінювання ефективності маркетингових комунікацій із споживачами продукції промислового підприємства (с. 221-235); викликає науковий інтерес розроблений дисертантом науково-методичний підхід до вдосконалення комунікацій в умовах розвитку промислових підприємств (с. 242-253); дисертантом запропоновано науково-методичний підхід до контролю стабільності комунікаційних каналів при управлінні розвитком промислових підприємств (с. 254-272).

У п'ятому розділі «Забезпечення концепції управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств» дисертантом розвинуто науково-методичний підхід до проведення оцінки результативності організаційних комунікацій на промисловому підприємстві в процесі реалізації проектів розвитку за сферами управління (с. 276-290); досліджено інформаційне забезпечення організаційних комунікацій в процесі розвитку промислового підприємства (с. 292-305); автором розвинуто науково-методичний підхід до контролю організації та координації комунікаційних процесів в умовах розвитку промислових підприємств на основі організаційно-економічної моделі (с. 311-317).

Загалом розділи дисертації, присвячені практичним питанням

управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств – головне достоїнство і прикраса роботи. Відчутні глибокі знання технологій, проблем і досвіду управління виробничим процесом машинобудівних підприємств.

НАУКОВА НОВИЗНА ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Найбільш вагомі результати, що розкривають особистий внесок дисертанта у розробку досліджуваної проблеми та характеризують новизну дослідження, полягають, на наш погляд, у наступному:

– дисертантом розвинуто понятійний апарат з теорії розвитку та теорії управління та теорії комунікацій, а саме уточнено сутність поняття «комунікації», «організаційні комунікації» та «управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств». (с.45-54; 58-63);

– автором удосконалено функціональний підхід до побудови системи організаційних комунікацій на промислових підприємствах при впровадженні проектів розвитку, шляхом визначення стадій (підготовка до виробництва, виробництво, відвантаження продукції) (с. 178–194);

– науковим здобутком автора є запропонована концепція управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств, яка розроблена для збалансованого вдосконалення системи комунікації з врахуванням цілей розвитку підприємств, концепція містить: вибір базових теорій та припущень; методів, які необхідно застосовувати; вимоги до інструментів вирішення зазначеної проблеми та до забезпечення для практичної реалізації розроблених рекомендації (с. 195-210);

– науковим здобутком є розроблений дисертантом науково-методичний підхід до вдосконалення комунікацій в умовах розвитку промислових підприємств, який базується на моделі оптимізації комунікаційних потоків згідно з критеріями максимального економічного ефекту від потоків при умові їх достатньої стабільності (с. 241-252);

– дисертантом розроблено оригінальний теоретико-концептуальний підхід до контролю стабільності комунікаційних каналів при управлінні розвитком промислових підприємств, який базується на врахуванні особливостей різних видів внутрішніх та зовнішніх комунікаційних каналів (с.255-272). Підхід дає можливість своєчасного виявлення проблеми в комунікаціях та адаптації комунікаційних каналів до змін у зовнішньому середовищі;

– дисертантом для оптимального забезпечення інформаційних потреб підприємства, удосконалено науково-методичний підхід до оптимізації організаційних комунікацій в процесі розвитку промислових підприємств, який, реалізовано на основі відфільтрованої системи організаційних комунікацій (с. 292-305);

– оригінальною є удосконалена дисертантом модель оцінювання ефективності маркетингових комунікацій із споживачами продукції

промислових підприємств, яка базується на врахуванні особливостей трьох типів споживачів промислової продукції (с. 220-235);

– для визначення стабільності протікання процесу організаційних комунікацій, визначення коригувальних дії, автором удосконалено науково-методичний підхід до оцінювання результативності організаційних комунікацій на промислових підприємствах в процесі реалізації проектів розвитку за сферами управління: проектування та розробка, виробництво, планування та реалізація замовлення, матеріальне забезпечення, зовнішня кооперація, технічний контроль, приймання та випробування готової продукції (с. 281-291);

– для оцінювання ступеню ефективності функціонування системи комунікацій на підприємстві, автором вдосконалено складові системи комунікацій промислових підприємств на базі сукупності взаємопов'язаних підсистем (технічної, інформаційної, соціальної, виробничої, управлінської), які забезпечують обмін інформацією всередині підприємства та з зовнішнім середовищем (с. 210 -214);

– для мінімізації дії сторонніх факторів на процес передачі інформації та рівень її спотворення в повному циклі комунікаційного процесу, дисертантом розвинуто методологічні підходи до управління комунікаційними процесами на промислових підприємствах шляхом визначення найбільш адаптованих до вимог та специфіки протікання комунікаційних процесів (рефлексивного та ситуаційного підходів) (с. 165-177);

– автором розвинуто науково-методичний підхід до контролю організації та координації комунікаційних процесів в умовах розвитку промислових підприємств на основі організаційно-економічної моделі (с. 311-317).

Таким чином, теоретико-методологічні положення, методичні та практичні рекомендації дисертаційної роботи Безчасного О.У. розвивають розуміння сутності управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств та дозволяють промисловим підприємствам покращити результати діяльності і підвищити ефективність розвитку.

ТЕОРЕТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичні положення і матеріали дисертаційної роботи, що полягають у покращенні управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств використовуються у навчальному процесі ПВНЗ «Європейський університет» у робочих програмах та лекційному матеріалі з дисциплін «Управління комунікаціями», «Організаційна поведінка», «Управління підприємницькою діяльністю» (довідка від 18.03.2019 №1/12-68/1), у Державному університеті інфраструктури та технологій при формуванні навчально-методичного забезпечення та викладанні дисциплін: «Моделі і методи прийняття рішень в обліку, аналізі і аудиті», «Звітність підприємства», «Стратегічний управлінський облік», «Управлінські

інформаційні системи в обліку, аналізі і аудиті» (15.10.2019 №01/5-288) та у Таврійському національному університеті імені В.І. Вернадського при підготовці навчально-методичного забезпечення та викладанні дисциплін: «Інформаційні системи у менеджменті», «Фінансовий аналіз», «Цифрові технології в освітньому процесі» (довідка від 08.09.2019 № 737).

Має особливий науковий інтерес та суттєво поглиблює існуючу теорію щодо управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств наступне: розвинуто понятійний апарат із теорії розвитку, теорії комунікацій та теорії управління (п.1.1, 1.2); проаналізовано методологічні підходи та запропонувати підхід до управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств (п. 3.1, 3.2); розроблено комбінаторний підхід до розвитку промислового підприємства в умовах складних криз (п. 3.1); удосконалено функціональний підхід до побудови системи організаційних комунікацій на промисловому підприємстві при впровадженні проектів розвитку (п. 3.2); розроблено концепцію управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств управління розвитком промислових підприємств в умовах економічної нестабільності (п. 3.3). дисертантом розроблено оригінальний теоретико-концептуальний підхід до контролю стабільності комунікаційних каналів при управлінні розвитком промислових підприємств (4.3).

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Основні положення, викладені в дисертаційній роботі, доведено до рівня методичних розробок та практичних рекомендацій, які мають універсальний характер.

Підтвердженням практичної значущості дисертації є те, що сформовані у ній теоретичні положення, науково-методичні підходи і практичні рекомендації використано у практичній роботі таких підприємств: ПрАТ «Інститут керамічного машинобудування «Кераммаш», ПАТ «Запорізький механічний завод», ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод», ПрАТ «Корум Дружківський машинобудівний завод», ПАТ «Мотор Січ», ТОВ «Консалтингова фірма «Фонд економіко-правових досліджень та аудиту».

Висновки та пропозиції дисертанта враховані у роботі Департаменту економічного розвитку і торгівлі Тернопільської обласної державної адміністрації.

Все вищенаведене дозволяє зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження має наукове і прикладне значення.

ІДЕНТИЧНІСТЬ ЗМІСТУ АВТОРЕФЕРАТУ ТА ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЇ

Автореферат за своїм змістом відповідає основним положенням та висновкам дисертаційної роботи, відбиває структуру та логіку викладеного в

ній матеріалу.

СТУПІНЬ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ І ВИСНОВКІВ КАНДИДАТСЬКОЇ ДИСЕРТАЦІЇ

Положення кандидатської дисертації Безчасний О.У., не знайшли застосування в дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

ПОВНОТА ВИКЛАДЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ В ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЯХ

Основні положення і результати дисертаційної роботи викладено у 37 наукових працях, з них: 37 наукових працях, з них: 4 монографії, 21 статей у наукових фахових виданнях України (з яких 18 публікацій включені до міжнародних наукометричних баз даних), 4 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, 8 тез доповідей за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій – 83,55 друк. арк. (особисто автору належить 44,16 друк. арк.).

Основний зміст дисертації досить повно відображено в авторефераті. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають їх авторові Безчасно О.У. право публічного захисту дисертаційної роботи.

ВІДПОВІДНІСТЬ ДИСЕРТАЦІЇ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ

Дисертаційна робота містить не захищені раніше наукові положення та отримані автором нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності вирішують важливу проблему розроблення теоретичних положень, науково-методичних підходів і практичних рекомендацій з управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств, що є важливим і актуальним за умови змінності ринкового середовища.

Дисертаційна робота за змістом і оформленням повністю відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), що пред'являються до дисертації, поданої на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Дисертаційна робота, отримані наукові результати та висновки повною мірою відповідають спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЇ ТА ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ

Не применшуючи вагомість, значущість достатньо високого теоретичного, методико-практичного рівня дисертаційної роботи, доречно відзначити окремі недоліки, неточності дисертації та дискусійні питання, що дають змогу висловити з цього приводу наступні зауваження та побажання:

1. У першому підрозділі розділу 1 (с. 40-48) при аналізі понятійного апарату з управління комунікаціями значну увагу приділено терміну "комунікації", їх класифікації та складовим. На нашу думку доцільно було приділити більше уваги іншим пов'язаним з процесом управління комунікаціями поняттям.

2. У підрозділі 1.2 (с. 67-74) на нашу думку слід було визначити особливості організації комунікацій в залежності від типу управління підприємством.

3. При розгляді питань комунікаційного аудиту автор розглядає показники якості інформації в системі двосторонніх комунікаційних зв'язків, що, на нашу думку є окремим випадком, який не можна поширити на інші типи обміну інформацією.

4. Потребує пояснення, яким чином отримані представлені на рис. 2.11 (с. 133) показники реалізації продукції за інституціональним та функціональним підходами, і що обумовило розбіжність між ними.

5. У представленій автором на с. 222-225 схемі управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств та на рис. 3.3 не знайшли своє відображення зв'язки між об'єктами у складі підприємства і зовнішнім середовищем.

6. Розглядаючи питання оптимізації комунікаційних каналів в умовах розвитку промислових підприємств пропонується використовувати методи функціонально-вартісного аналізу для оцінювання ефекту та витрат у грошовому вимірі (с. 255), але в тексті роботи це питання не розкрито.

7. Виникає питання щодо обґрунтованості застосування п'ятирівневої шкали для оцінки результативності організаційних комунікацій на підприємстві (табл. 5.3-5.10, с. 298-310), а також подальшої інтерпретації отриманого результату.

8. На нашу думку включення у розділ 5.2 прикладу заповнення карти одного з комунікаційних процесів, представлених на с. 319-325, мало сприяти кращому розумінню потенційних можливостей їх впровадження на підприємствах.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ПО ДИСЕРТАЦІЙНІЙ РОБОТІ

Дисертаційна робота Безчасного О.У. виконана на достатньому науковому рівні, містить нові теоретичні підходи до вирішення актуального наукового завдання розробки теоретико-методологічних положень, методичних і практичних рекомендацій щодо управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств.

Актуальність теми, успішна реалізація поставлених завдань, достатній науковий рівень і практичне значення дисертації однозначно свідчать про те, що вона цілком відповідає вимогам, які ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Завдання дослідження виконано, поставлену мету досягнуто. Основні результати дослідження та висновки є конкретними, достатньо аргументованими та являють собою предмет для захисту.

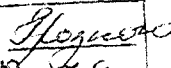
Автореферат дисертації розкриває основні її положення і є ідентичним за структурою та змістом роботи. Всі наукові положення, висновки і рекомендації, представлені в авторефераті, детально розкриті в дисертації.

Таким чином, можна стверджувати, що дисертація на тему «Управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств» має значну наукову та практичну цінність, за якістю дослідження, рівнем наукової новизни одержаних результатів відповідає вимогам МОН України та пунктам 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а дисертант – Безчасний Олексій Увіналійович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри управління персоналом і маркетингу
Запорізький національний університет
(м. Запоріжжя)

І.С. Грозний

Підпис засвідчую

І.С.

НАЧАЛЬНИК
ВІДДІЛУ КАДРІВ